

BISERICA și ȘCOALA.

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.	PREȚUL INSERȚIUNILOR :	Correspondențele să se adreseze Redacțiunii
Pentru Austro-Ungaria : Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor. Pentru România și străinătate : Pe un an 14 fr. : pe jumătate an 7 fr.	Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte 8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.	„BISERICA și ȘCOALA“ Eaș banii de prenumerațiune la TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Sinodul arhidieceesan.

Vorbirea de deschidere

a *Exceleției Sale Inaltpreasfințitului Domn*

Archiepiscop și Mitropolit

Ioan Meșianu.

Cristos a înviat!

Domnilor deputați!

Vă salut cu bucurie, domnilor deputați, vându-vă întruniți în jurul meu, ca pe fii în jurul părintelui lor și având convingerea, că ați venit aici cu dorul cu care v'am așteptat eu, cu dorul și voința tare de a conlucra la împlinirea sublimiei misiuni culturale a bisericii noastre naționale, vă felicit cordial pentru încrederea de care v'au învrednicit alegătorii D-voastre, poftindu-vă mulți ani de conlucrare și pe terenul cel mănos al bisericii străbune, implorând și din acest loc binecuvântarea cerinului asupra lucrărilor noastre.

Pe cât este de măreață și de frumoasă această chemare a noastră, domnilor deputați, de a conlucra la împlinirea unei asemenea mari misiuni culturale și prin aceasta la întărirea Sionului mântuirii noastre, — pe atât este acea chemare și de grea și împreună cu mare răspundere, înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor.

De aceea, pentru a vă achita de atare mare răspundere, este neapărat de lipsă, domnilor deputați, precum cred că cunoașteți din propria intuițiune starea bisericii din părțile pe unde locuiți, — tot asemenea să vă nisuiți a vă informa și despre mersul afacerilor de aici, din centru, pentru-ca să conlucrați la promovarea celor bune și la remediarea celor eventual defectuoase.

La asemenea informare să nu vă preocupe numai progresele ce veți afla, ci mai ales eventualele scăderi, cari ar putea paralisa atari progrese.

Astfel, când spre exemplu veți afla cât de frumos se lucră la realizarea unei mari și vechi dorințe a noastre și a fericțiilor nostri înaintași, adică la zidirea bisericii noastre catedrale; când veți afla rezultatul cel peste așteptare îmbucurător al colectei întreprinse, și mai ales marimimul ofert de 60.000 coroane, cu care s'a distins și la aceasta ocaziune ilastra familie de *Mocsonyi*, un rezultat, ca și care nu s'a mai ajuns la nici o altă colectă de până acuma; când veți afla cum Sinodul din periodul expirat a ameliorat lefile funcționarilor consistoriali și ale profesorilor seminariarilor, și încă în măsură mai urcată de cum le proiectase Consistorul, întru îngrijirea sa și de multe alte neajunsuri; când veți afla concurența cea mare la teologie a tinerilor cu pregătiri superioare, și alte asemenea: să nu vă seduceți a crede, că am merge prea bine înainte, căci cu mare durere și chiar și cu riscul de a dispărea unora, dator sunt a vă arăta, că față de asemenea progrese veți afla și unele regrese, cari după părerea mea, amenință tare viitorul bisericii noastre.

Nu vă voi mai espune și aici starea cea critică a unei însemnate părți a școlilor noastre, pe care o veți afla și din raportul consistorial, ci vă voiu aminti numai, ceea-ce poate nu veți observa în raportul consistorial, adică slăbirea simțului religios la o parte alor nostri.

Ce pericol mare invoalva pentru biserică slăbirea simțului religios, mai bine vom înțelege cugetând, că dacă din nefericire, s'ar mai generaliza acel rău. — chiar și numai singur ar fi în stare a paralisa toate celelalte progrese, oricât de îmbucurătoare.

Pentru-că prin slăbirea simțului religios o parte alor nostri s'ar înstrăina tot mai mult de biserică și de conducătorii lor naturali, rămânând expuși valorilor celor furtunoase ale vieții; și pentru-că dacă s'ar sporii numărul celor în-

străinați, atunci ar slăbi și organismul bisericii, ear' slăbind acesta, fiecare dintre noi își poate închipui, care ar fi soarta noastră, căroră — între toate împregiurările grele — biserica ne-a conservat tot ce avem mai scump.

Fiind nu numai chemarea și datorința, dar' și cel mai mare interes al nostru a delătura acest mare rău, mai întâiu trebuie să delăturăm cauzele ce-l provoacă.

Sunt multe acele cauze, și încă unele a căror delăturare nu depinde numai dela noi. Una însă, ce stă în puterea noastră a o delătura, este, de sigur și aceea, că unii dintre preoții nostri poate nu-și împlinesc conștientios chemarea, ear alții dintre inteligenții nostri încungiuă cercetarea bisericii, ca și când ar intenționa să arete, că ei n'au lipsă de biserică.

Să nu mi-se iee în deșert, dacă împins de datorința chemării mele și la aceasta ocașune voiu intona durerea ce simțesc, auzind că unii chiar dintre inteligenții nostri crescuți cu prescură și cu stipendii și cari își au și subsistența dela biserică, încunjură cercetarea mai regulată a bisericii, și nici măcar din recunoștință nu premerg un exemplu bun poporului, căruia se girează de amici și sprijinitori.

Dacă iubim poporul din care ne tragem, și dacă între grelele împregiurări, nouă tuturor binecunoscute, în cari se află poporul nostru, nu-i putem oferi alte ajutoare, — cel puțin să-l întărim și prin exemplul nostru în simțul său religios, destul de atacat prin felurite cercări și scrieri tendențioase, din partea celor ce tind a-l seduce în tabăra lor. Să ne alipim și noi tot mai mult de biserică, precum făceau aceasta fericirii nostri bătrâni, cari nu numai cercetau biserica regulat, dar' mai și cântau în strane, premergând poporului cu exemplul bun.

Am urmărit, domnilor, cu atențiune, cum contribuie inteligența altor confesiuni la întărirea simțului religios în poporul lor, și am aflat, că mai ales acei inteligenți cari se află în funcțiuni bisericesti și școlare, pe lângă cercetarea bisericii și împărtășirea de cina cea de taină, mai și predică în biserică, alții țin prelegeri religioase ear preoții lor au început a introduce, în timpul postului mare, și servicii religioase de seară, cum sunt la noi denile sau privegherile.

Dacă ar urma și inteligența noastră așa, atunci chiar și preoții nostri cei mai nepăsători s'ar sili a-și împlini tot mai mult datorințele chemării, predicând mai adese-ori cuvântul lui Dumnezeu, ear' poporul s'ar însufleși tot mai mult la pietate și la stringerea legăturii dintre sine și inteligență, conlucrând cu toții la împlinirea sublimei misiuni culturale a bisericii.

Din contră, dacă inteligența n'ar cerceta biserica, nu s'ar împărtăși cu sfintele taine, și alte asemenea, atunci să nu ne surprindă vîzînd pe unii de-ai nostri căutând ajutor și mîngăere în alte părți. Căci între asemenea împrejurări, ce altă judecată și-ar pute forma poporul, de cât aceea, că inteligența nu ține la acel simbol sfînt, ce leagă pe unii de alții cu legătura dragostei și a credinței, ear' urmarea n'ar fi de cât slăbirea simțului religios în măsură tot mai mare și înstrăinarea poporului de biserică și de inteligența sa, ceea-ce ar trage după sine și periclitarea viitorului nostru.

De aceea, nici-cînd să nu uităm, domnilor deputați, că voind viitor mai bun, acela îl vom ajunge numai *dacă vom ave poporul cu noi și dacă vom fi și noi cu poporul*, adecă, dacă poporul și inteligența vom fi întruniți în credință și dragoste la opul cel mare al viitorul nostru.

Vă rog se considerați, domnilor deputați, că la o asemenea mare lucrare nu este de-ajuns, că numai preoții să-și împlinescă conștientios datorințele, ci trebuie să conlucre și toți inteligenții nostri, binevestind și făcînd toate cele de lipsă la ajungerea scopului, căci numai atunci ne vom bucura de darurile bisericii, și numai biserica străbună va fi și în viitoriu aceea ce fu în trecut: scutul și adăpostul nostru în marea cea învelită de valurile acestei vieți, și a fericirii din viața eternă.

Să nu ne basăm, domnilor, numai pe știința ce-o avem unii ori alții, căci ori-cît de frumoasă și înălțătoare ar fi știința omenească, tot nu poate da omului mai ales în momente grele, orientarea, liniștea și mîngăerea ce i-o poate da numai biserica.

Admit însu-mi, că este timpul să facem biserica tot mai atrăgătoare, pentru toți, căci unele stări de acum lasă mult de dorit; dar' repet, că la aceasta *avem a conlucre cu toții, preoți și mireni, inteligență și popor*, căci numai așa putem ajunge rezultatele dorite.

Deci avînd în vedere sublima misiune culturală a bisericii, concrezute conducerii noastre, avînd în vedere, că noi numai prin împlinirea acelei mari misiuni putem conta la viitor mai bun și mai fericit; avînd în vedere, că la împlinirea acelei mari misiuni trebuie să conlucrăm cu toții în dragoste și bună înțelegere frățească: să ne angajăm, domnilor, tot mai mult la asemenea lucrare salutară, făcîndu-ne toți apostoli conducători și luminători ai clerului și poporului, biserica noastră cea vie, precum fac aceasta și inteligenții altor confesiuni, deși aceia mai au și alte terene de desvoltare, pentru-ca așa să devenim în măsură tot mai mare fii adevărați ai bisericii,

părinți și frați ai poporului, și pentru-ca prin lucrările noastre să se preamărească numele lui Dumnezeu de acum și până în veac.

Sesiunea Sinodului nostru arhidieceșan ordinar pentru anul 1903 o declar deschisă.

Protocol

despre ședințele Sinodului eparchial din diecesă gr.-or. română a Aradului, ținute în sesiunea ordinară a anului 1903.

Sedința I.

s'a ținut la 13/26 Aprilie 1903, la orele 11¹/₂ a. m. în sala cea mare a Seminarului din Arad.

Președinte: P. C. Sa părintele archimandrit Ioan I. Papp; notar: Ioan Georgia.

Nr. 1. Deputații sinodali asistând mai înainte la sf. Liturgie și chemarea Duhului Sfânt în biserica catedrală, la orele 11¹/₂ a. m. se intru-nesc în sala seminarială, unde P. C. Sa, părintele archimandrit-președinte, între aclamări, ocupă locul presidial și deschide sesiunea sinodală cu următoarea cuvântare: (Vezi cuvântul de deschidere publicat în Nr. 15).

Nr. 2. Conform §. 3 din „Regulamentul afacerilor interne“:

Președintele provoacă pe deputații: Ioan Georgia, Vasilie Goldiș și Dr. Valerie Mezin, ca să împlinescă oficiul de notari sinodali provizori.

Nr. 3. La ordinul presidiului:

Se ceteste lista pregătită de Consistor a deputaților aleși și la apelul nominal, din 58 deputați își prezintă credenționalul 46 deputați în persoană, 9 prin incredințai lor, ear' 3 sunt absenți și nici prin alții nu și-au prezentat credenționalul.

Nr. 4. Constatându-se prezența a 46 deputați, pentru censurarea actelor electorale, conform §. 6 din »Regulamentul afacerilor interne:

Toți deputații se impart în 4 secțiuni și anume:

a) Deputații aleși în cercurile Arad, Radna, Șiria, Giula și Chișineu formează secțiunea I. Și vor verifica pe deputații din secțiunea II; actele le primește deputatul Roman Ciorogariu;

b) deputații aleși în cercurile: Boroșineu, Buteni, Hălmagiu, Timișoara și Vinga formează secțiunea II-a și vor verifica pe deputații din secțiunea III-a; actele le primește deputatul Constantin Gurban;

c) deputații aleși în cercurile: B.-Comloș, Lipova, Cchisetu, Birchis și Oradea-Mare formează secțiunea III-a și vor verifica pe deputații din secțiunea IV.; actele le primește deputatul Vasilie Mangra;

d) deputații aleși în cercurile: Peștes, Tinca, Beliuș, Beliu și Vașcău formează secțiunea IV-a și vor verifica pe deputații din secțiunea I.; actele le primește deputatul Elie Moga.

Ne mai fiind alte obiecte la ordinea zilei, după-ce proxima ședință se anunță pe Luni în

14/27 Aprilie, la 10 ore a. m., când la ordinea zilei vor urma rapoartele secțiunilor, constituirea biroului, alegerea comisiunilor și prezentarea esibilitelor întrate în Sinod, ședința se ridică la 12¹/₂ ore după amiază.

Acest protocol s'a cetit și verificat în ședința II. ținută la 14/27 Aprilie 1903.

Ioan I. Papp,

archimandrit-președinte.

Ioan Georgia,

notar

Sedința II.

S'a ținut la 14/27 Aprilie 1903, orele 10 a. m.

Președinte: P. C. Sa părintele Archimandrit Ioan I. Papp.

Notar: Dr. Valerie Mezin.

Nr. 5. Conform ordinei de zi se procedează la verificarea deputaților pe periodul sinodal 1903—1905. La propunerea dlui Dr. Ioan Suciu ca raportor al primei secțiuni verificatoare

Se declară verificați pentru cercul Boroșineu: George Feier și Vasile Goldiș; pentru cercul Buteni: Ioan Georgia, Dr. George Popa și Dr. George Popescu; pentru cercul Hălmagiu: Ioan Groza jun. Petru Truța și Ioan Oncu; pentru cercul Vinga: Petru Cimponeriu; pentru cercul Timișoara: Dr. Traian Putică; ear actele electorale ale deputatului clerical din cercul Boroșineu Constantin Gurban, precum și actele electorale ale deputaților mireni din cercul Vinga: Vincentiu Babeș și Tit Mărgineanț și actele electorale ale deputaților mireni din cercul Timișoara: Emanuil Ungurean și Dr. Aurel Cosina se transpun comisiunii de verificare.

Nr. 6. Secțiunea II, verificatoare prin raportorul ei Dr. George Popa propune și pe baza acestei propuneri

Se declară verificați: pentru cercul Lipova: Voicu Hamsea, Dr. Aurel Halic și Vasilie Bogoi; pentru cercul Chisetu: Gerasim Sêrbu (protopopul); pentru cercul Birchis: Augustin Hamsea, Dr. Alesandru Marta și Virgil Tomici; pentru cercul Oradea-Mare: Vasilie Mangra și Nicolae Zigre, ear actele electorale ale deputaților din cercul B.-Comloș: Paul Miulescu, Dr. Nestor Oprean și Dr. Valerie Mezin, cele din cercul Chisetu ale deputaților Dr. Iosif Gal și Damian Dragonescu precum și actele electorale referitoare la alegerea lui Dr. Florian Duma din cercul electoral Oradea-Mare, se vor transpune comisiunii de verificare.

Nr. 7. Secțiunea a III-a verificatoare prin raportorul ei Dr. Alesandru Marta propune și pe baza acestei propuneri

Se declară verificați pentru cercul Peștes: Ioan Papp; pentru cercul Tinca: Nicolae Roxin, Dr. George Roxin și Dr. Aurel Lazar; pentru cercul Beiuș: Elia Moga, Dr. Gavriil Cosma și Dr. Ioan Papp; pentru cercul Beliu: Petru Serb, Paul Gavrillette și Ioan Costa; pentru cercul Vașcău: Moise Popoviciu, George Lazar și Emanuil Ungurean, ear actele electorale ale deputatului clerical Andreiu Horvath și ale deputatului mirean din acelaș cerc Paul Fășie, se vor transpune comisiunii verificatoare.

Nr. 8. Secțiunea a IV verificatoare prin raportorul ei Dr. Aurel Lazar propune și pe baza acestei propuneri

Se declară verificați: pentru cercul Arad: Roman Ciorogariu; pentru cercul Radna: Vasile Beleş, Dr. Ioan Suciș și Sava Raicu; pentru cercul Șiria: George Popoviciu, Ioan Russu-Șirianu și Augustin Boțoc; pentru cercul Giula: Roman Ciorogariu, Dr. Nicolae Oncu și Dr. George Popoviciu; pentru cercul Chișineu: Dr. Ioan Trailescu, Mihai Veliciu și Dr. Corneliu Ardelean, iar actele electorale ale deputaților Aurel Petroviciu și Dr. Sever Ispravnic din cercul Arad se vor transpune comisiunii verificatoare.

Nr. 9. Fiind 43 deputați verificați, dintre cari 34 prezenți

Sinodul se declară în număr recerut de a se constitui definitiv și a aduce concluse valide conform § 12 din Regulamentul pentru afacerile interne.

Nr. 10. Pentru combinarea biroului și a comisiunilor

Ședința se suspendă pe 10 minute.

Nr. 11. După redeschidere pe baza listei prezentate biroul și comisiunile se constituiesc în modul următor:

a). *Biroul sinodal:* Ioan Georgia și Andreiu Horvat (din cler); Vasilie Goldiș, Dr. Valeriu Mezin, Dr. Ioan Papp și Ioan Costa (mireni) de protonotar se desighează Vasilie Goldiș.

b). *Comisiunea organizatoare.* Vasilie Mangra, Constantin Gurbann (din cler), Dr. Iosif Gal, Nicolae Zigre, Dr. Nicolae Oncu și Petru Truția (mireni).

c). *Comisiunea bisericească.* Augustin Hamsea Dr. Ioan Trăilescu (din cler). Dr. Nestor Oprean, Dr. George Popovici, Dr. Gavriil Cosma și Dr. Aurel Lazar (mireni).

d). *Comisiunea școlară.* Roman Ciorogariu Dr. Traian Puticiu, (din cler); Dr. George Popa, Emanuil Ungurean, Augustin Boțoc și Paul Gavrillette (mireni).

e). *Comisiunea epitropescă.* George Popovici, Nicolae Roxin (din cler), Mihai Veliciu, Sava Raicu, Damian Dragonescu și Dr. Ioan Suciș (mireni).

f). *Comisiunea verificatoare.* Gerasim Sêrbu (din cler) George Lazar și Virgil Tomici (mireni).

g). *Comisiunea petiționară.* Vasilie Beleş (din cler), Aurel Petrovici și Dr. Aurel Cosma (mireni).

h). *Comisiunea bugetară.* Ioan Groza, jun. (din cler). George Feier și Tit Mărgineanț (mireni).

Nr. 12. Se cetește protocolul ședinței I.

Se autentică cu observarea, că în acel protocol să se publice și cuvântarea, prin care P. C. Sa părintele archimandrit Ioan I. Papp, ca președinte, a deschis sesiunea actuală a Sinodului. (Vezi Nr. 1).

Nr. 13. P. C. Sa părintele archimandrit Ioan I. Papp, ca președinte aduce la cunoștința Sinodului, că deputatului, P. C. Sale archimandritului Augustin Hamsea la cerere motivată i-a acordat un concediu pe trei zile:

Se ia la cunoștință.

Nr. 14. Presidiul prezintă cererea deputatului Ioan Oncu pentru concediu pe întreaga sesiune sinodală

Cererea nefiind motivată, nu se încuviințează.

Nr. 15. Presidiul prezintă rugarea dlui Dr. Florian Duma, prin care acesta susținându-și credenționalul abdice de mandatul său la Sinodul eparchial.

Se transpune comisiunii referitoare.

Nr. 16. Plânsoarea mai multor credincioși din Semlac în cauza alegerii de deputat sinodal în cercul Aradului

Se transpune comisiunii referitoare.

Nr. 17. Rugarea deputatului Paul Fășie pentru concediu pe durata întregă a sesiunii sinodale,

Se transpune comisiunii verificatoare.

Nr. 18. Presidiul prezintă următoarele esibite: 1) Raportul Consistorului plenar din Arad. 2) Raportul Consistorului plenar din Oradea-Mare. 3) Raportul delegației congresuale pentru despărțirea ierarhică. 4) Raportul senatului epitropesc din Arad asupra proiectului de Regulament al afacerilor epitropesti. 5) Memoriul preoțimei din Halmagiu asupra instrucțiunii de sub Nr. 8591/1901 referitoare la afacerile epitropesti din parochii. 6) Representanța dlui Nicolae Proștean avocat în Lugoj pentru aplanarea cauzei sale privitoare la fundațiunea Teodor Papp.

Se transpun comisiunii organizatoare.

7) Raportul senatului strîns bisericesc din Arad. 8) Raportul senatului strîns bisericesc din Oradea-Mare. 9) Rugarea comitetului parochial din Chișoda, în cauza alegerii de paroch și a denumirii unui comisar la aceasta alegere.

Se transpun comisiunii bisericești.

10) Raportul senatului școlar din Arad. 11) Raportul senatului școlar din Oradea-Mare.

Se transpun comisiunii școlare.

12) Raportul senatului epitropesc din Arad. 13) Raportul senatului epitropesc din Oradea-Mare. 14) Raportul senatului epitropesc din Arad în afacerea reasigurărilor. 15) Socoata fundațiunii Zacharia Mioc și soția. 16) Socoata fundațiunii George Lazar și soția. 17) Socoata fundațiunii Teodor Oancea. 18) Proiectul de buget al Consistorului din Oradea-Mare 1903. 19) Socoata Consistorului din Oradea-Mare despre toate venitele și erogațiunile sale pe anul 1902. 20) Raportul senatului bisericesc din Oradea-Mare despre administrarea tacselor fondului preoțesc din anul 1902. 21) Socoata Consistorului din Arad despre venitele și erogațiunile sale din anul 1902. 22) Proiectul de buget al Consistorului din Arad pe 1903. 23) Actele referitoare la reasigurări cu societatea Adria. 24) Raportul Consistorului din Arad asupra restanțelor și pretensiunilor fondului general. 25) Proiectul de Regulament al senatului epitropesc din Arad asupra afacerilor in-

terne ale senatului episcopesc. 26) Socoata alumneului din Timișoara pe 1902.

Se transpun comisiunei epitropești.

27) Raportul presidiului Consistorial din Arad, asupra cererei comitetului parochial din Arad, de i-se încuviința colectă pentru repararea bisericii catedrale precum și pentru un ajutor din fondurile diecesane spre acest scop. 28) Cererea Lucreției Catone născ. Plopu pentru urcarea ajutorului orfanei sale »Delia« dela 60 la 200 cor. 29) Cererea mai multor locuitori din Pâncota, pentru-ca grădina și sesiunea dela parochia redusă să se cedeze spre folosință comunei bisericești. 30) Cererea comitetului par. din Mocirla pentru un ajutor de 800 cor. spre a zidi turnul biserici. 31) Cererea comitetului parochial din Petriș, ca să i-se dea un ajutor oarecare pentru edificarea școalei confesionale. 32) Cerere comitetului din Petigd pentru descrierea sumei de 220 cor. 98 fil. restanță în contribuție eparchială. 33) Cererea mai multor credincioși din B.-Comloș, ca Sinodul să intervină pe lângă Consistorul din Arad, ca acesta să asculte și să satisfacă rugărilor și arătările juste ale poporului din aceea localitate. 34) Rugarea lui Petru B.-Baicu, preot în comuna Băița, pentru a i-se întregi ajutorul de stat dela 250 coroane la 600 coroane. 35) Rugarea comitetului parochial din comuna Zodon pentru acordarea unui ajutor anual de 200 cor. la susținerea școalei confesionale. 36) Rugarea învățătorului Vasile Sala din Văscău, pentru ajutor de 200 cor. 37) Rugarea comitetului parochial din Sirbi (Nagy-Tótfalu), pentru-ca restanța acelei comune bisericești față de fondurile diecesane să se descrie. 38) Rugarea comitetului parochial din Ignești, pentru-ca suma de 118 cor. cu care datorează în contribuția de 4 fileri să se descrie.

Se transpun comisiunei petiționare.

Nr. 19. Presidiul aduce la cunoștință Sinodului, că în conformitate cu usul și cu hotărârile sinodale anterioare, precum și pentru a ușura activitatea comisiunei epitropești, a convocat comisiunea epitropească aleasă în periodul trecut cu câteva zile mai înainte pentru a studia rapoartele senatului episcopesc.

Se ia la cunoștință aprobătoare.

Ne mai fiind alte obiecte, anunțându-se proxima ședință pe 15/28 Aprilie a. c. la orele 9 a. m. — ședința de-acum se ridică la orele 12¹/₄ d. m.

Acest protocol s'a cetit și autenticat în ședința a III-a, ținută în 15/28 Aprilie, 1903.

Ioan I. Papp,
archimandrit-președinte

Dr. Valerie Mezin,
notar.

Convorbiri

ntre un cercător și un incredințat.
Asupra ortodoxiei bisericii orientale.

De

FILARET

Mitropolitul Moscvei.

Convorbirea V.

Conciliul de Trident, care chiar după cuvintele Simbolului său servește de basă actualei biserici a Romei, acest conciliu este un *conciliu particular* al acestei biserici și nici decum un conciliu al bisericii universale. El nu este nici un *conciliu general al bisericii occidentale*, fiind-că la această epocă ea era deja îmbucătătită din nou.

Cercătorul: Dar' creștinătatea occidentală nu consideră pe creștinătatea orientală ca o parte importantă a vechiului tot.

Incredințatul: Este un semn bun pentru biserica Orientului de a fi ca și unicul său cap Domnul Iisus Cristos, *peatra cea nebăgată în seamă de ziditori*; căci ea este cu atâta mai aproape a deveni *principala peatră din capul unghiului*. Sper să-ți dovedesc, în puține cuvinte, că a nesocoti jumătatea orientală a creștinătății este a nu judeca după-cum judecă Dumnezeu. Știi care este

Cercătorul: Chiar în cartea ce a motivat întrebările noastre, am cetit pasagiul următor: *Generală desolațiune spirituală și temporală, în care au căzut Orientalii după schisma lor, poate fi privită ca o probă a părăsirii lor de Dumnezeu.*

Incredințatul: Să vedem și să examinăm valoarea și dreptatea acestei condamnațiuni. Unde este desolațiunea generală spirituală și temporală? Arătați-mi-o. În ce consistă?

Ea este, îmi vei zice poate, cu istoria universală în mână, în câte-va provincii ale Turciei. Dar' vezi, nu este în toată creștinătatea orientală; ea nu este generală. Consistă ea în lipsa luminilor și civilizațiunei cător-va țeri? Inșă această lipsă a unei preținse civilizațiuni nu este *desolațiune spirituală*, fiind-că oamenii ce nu sunt luminați cu înțelepciunea acestei lumi, pot abonda și abondează foarte adese-ori credința cea vie. Desolațiunea generală temporală este o aserțiune cu totul nefondată. Căci dacă în părțile Turciei, creștinătatea orientală este în miserie, în Rusia însă, în România, Bulgaria, Grecia, Serbia ea prosperă.

Ia vezi, din contră, dacă arma catechisului francez n'ar putea fi întoarsă cu mai mare putere în contra lui Iisus; dacă nu s'ar putea zice cu mai multă dreptate și adevăr, că *desolațiunea generală spirituală și temporală* s'a îngreunat asu-

pra creștinătății occidentale. Atheismul, necredința, scrierile subversive religiunii și moralei creștine, impietatea și perversitatea, ce sunt ele dacă nu o adevărată desolațiune spirituală? Ei bine, unde iau naștere, unde cresc și domnesc mai cu seamă dacă nu în sînul creștinătății occidentale? În care țeara impietatea este ajunsă până la solemnă și publica lepădare de Cristos și până la restabilirea păgânismului?

Și cât despre *desolațiunea temporală*, unde oare se pot găsi: teatrul răsturnărilor politice, războaielor civile, certurilor intestinale și a sărăciei revoltate?

Această îndoită desolațiune despre care creștinătatea occidentală dă un așa de trist spectacol, nu poate fi privită ca o probă că maritimismul lui Dumnezeu, care așteaptă căința sa și schimbarea vieții sale, a părăsit-o, sau cel puțin amenință a o părăsi lăsându-o unui simț depravat, dorințelor perverse a inimii și pasiunilor desfrânate?

Și nu pot oare să mai adaug, că a fost un timp, când creștinii bisericii orientale, printr'o dispensă vederată a providenței, au fost aleși de instrument principal, cu care s'a servit Dumnezeu, pentru a elibera creștinătatea occidentală de această *desolațiune spirituală și temporală*, și pentru a restabili biserica Occidentului, umilită și desonorată chiar în persoana pontifului său Această nu dovedește oare că Dumnezeu n'a părăsit biserica Orientului, ci că o binecuvintează, o proteje și-i arată toată bunăvoința sa! Și tocmai această biserică se desprețuește, ca o parte neînsemnată a creștinătății! Adu-ți aci aminte din nou de exemplul ce ți-l'am citat mai adinioară: Când după moartea lui Solomon, se formară din poporul lui Dumnezeu două împărății, cea a lui Iuda și a lui Israil; cea dintâiu nu consta decât din două triburi, pe când cea din urmă număra zece triburi. Pe atunci Israelii ziceau fără îndoială, despre Ebrei, că ei erau partea cea mai neînsemnată a poporului lui Dumnezeu. Dar' tocmai această neînsemnată parte constituia în ochii Celui etern. adevăratul popor al lui Dumnezeu, în care era cuprinsă cea mai bună speranță, chiar și pentru cele zece triburi revoltate.

(Va urma.)

Hârtii vechi din Archiva Statului (Archiva Locumtenențială).

Comunicat de *Dr. George Alexici*.

Metropolitul St. Stratimirovici despre »Istoria bisericească« a lui S. Klein. etc.

Părerea dată de mitropolitul sârbesc de Carloveț e aflată în Archiva statului, (Archiva Locumtenențială).

Din ea reiese că Samuil Klein și-a dedicat lucrarea lui Stefan Stratimirovici, ceea-ce însă mitropolitul nu a primit. Manuscrisul nu e alăturat cătră raport; se poate, că încă și azi va fi în archiva metropoliei de Carloveț.

Cu acest privilegiu mai amintesc, că într'un inventar (anul 1776) prezentat guvernului de metropolia Carlovețului, se zice, că în biblioteca metropolitană de Carloveț se găsesc următoarele cărți (manuscrite?) românești cu litere cirile: *Rituale Mogillae* (sub nr. 153), *Conciones Valachicae* (nr. 184) și *Lythurgia Valachica* (nr. 194) În archiva statului (Deputatio Illyrica, fasc. 15. B. nr. 225) am dat de următorul manuscris (în folio, 1—36 fețe), gata pentru tipar:

Raportul mitropolitului Stratimirovici despre lucrarea lui S. Klein sună astfel:

Opinio de Opere Historiae Ecclesiasticae Samuelis Klain.

Opus hoc Historiae Ecclesiasticae Samuelis Klain, viri de re litteraria Ecclesiastica aliis jam opusculis benemeriti, valacho idiomate conscriptum, et in hacquidem lingua, atque in suo Genere, hoc adhuc tempore, certe Unicum, complectitur Historiam Ecclesiasticam, ordine non inepto, nec sine materiaram selectu, non tamen illa dilligentia, nec argumentorum pondente aut fontium ex quibus hausit insinuatione quan alias sedulum Autoris genium promitteret, ad octavum usque seculum pertractatam.

Utile hoc quidem erit omnibus linguae Valachicae gnaris, presertim vero iis, quibus desunt aliarum linguarum historiam Ecclesiasticam docendi subsidia; et ideo impressione omnino digna est. Non desunt tamen quaedam in hoc Manuscripto loca et Sparsa narrationes, quas ego ex mea quidem Religionis et Ecclesiae principiis considerans vel corrigerem, vel penitus omitterem: Sed quoniam Autor non meae Orientalis Gr. n. u. verum orient. Gr. cum Romano-Catholica Unitae Ecclesiae Clericus sit, et in his ipsis locis, suae Ecclesiae Instituta ex asse sequitur, principiis insistere, ex eo ab omni mea ulteriori Crisi desisto. Id unicum comemorare debeo, me Dedicacionem ab Autore nomini meo Tomo I-o Inscriptam nulla ratione acceptare posse, atque adeo illam penitus exmittendam esse. Datum Carloviczii 15-a Maj 1794 Stephanus Stratimirovics m. p.

Părere despre opera „Istoria Ecclesiastică“ alui Samuil Klain.

Această operă „Istoria Ecclesiastică“ alui Samuil Klain, a unui bărbat binemeritat și prin alte lucrări de pe tere-nul eclesiastic literar, scrisă cu caractere (litere) valache și totodată în limba aceasta în felul ei până acum abună seamă și unică, cuprinde în sine istoria eclesiastică, în ordine potrivită, alegându-și materialul, dar nu cu deosebită grijă, fără măsurarea argumentelor (adecă fără critică), și fără indicarea izvoarelor de unde a scos-o, precum altcum ne-ar promite zelu

sîrguincios al autorului, pînă pe la sfîrșitul veacului al VIII.

De bună seamă va fi folositoare opera aceasta acelor cari știu românește, mai ales acelor, cărora le lipsește ori-ce alt mijloc de a învăța în altă limbă istoria eclesiastică; și pentru aceea mai ales este deamănă de tipărit. Sunt însă în acest manuscript iciclea și locuri și povestiri, cari eu din punctul meu de vedere religios și eclesiastic le-aș corege sau chiar delătura; dar de oare-ce autorul nu e de o confesiune cu mine, nu e de rîtul oriental grec neunit, ci e cleric de rîtul oriental grec unit cu biserica romano-catholică, și în aceste locuri urmează orbiș rînduelile bisericii sale, ar fi drept ba chiar de lipsă fiecui, ca să urmeze rînduelile bisericii lui, precum și eu față cu ori-ce crîșă de mai apoi. Numai atîta voi să mai amintesc, ca defel nu pot primi dedicația din tomul I. a cărții și astfel cer, ca aceasta să se șteargă de acolo.

Dat în Carloveț la 15 Maiu 1794.

Stefau Stratimirovič m. p.

Grigorie Maior despre tipografiile române din Ardeal.

Din următorul raport (fără dat) în limba italiană (Archiva statului: Deputatio Illyrica fasc. 15 nr. 127 b.) al lui *Grigorie Maior* se vede, că în veacul al XVIII. în patru locuri s'au tipărit cărți românești: în Blaj, Brașov, Sibiiu și Cluj. Despre tipografia din Blaj, zice, că are litere grecești, cirile (illirice) și latine, ceea-ce știe din esperință proprie. În Brașov (Scheiu) s'au tipărit niște calendare în limba română, guvernul transilvan însă a oprit tipărirea lor mai departe, căci lăteau între popor felurite povești ademenitoare. La Sibiiu luteranul *Ioan Barth*, are litere grecești și cirile, dar' nu tipărește cărți mai mari, căci are temere de censură. Au mai avut litere românești (cirile) și jesuiții din Cluj; partea cea mai mare însă au vindut-o tipografiei din Blaj. Restul ce-l mai posed, e destul ca și dinșii să poată tipări cărți românești, când au voie.

Eată raportul lui *Grigorie Maior*, păcat numai că nu știm către cine e adresat:

Illustrissimo Signore Consigliere

Padron adorato!

À Balásfalva nella Transilvania vi e una Tipografia ove si stampa in lingua Valachica specialmente Graeca ed Illirica sono ivi lettere ancora Latine, e cio so io per esperienza di certo.

2-do mi informo a presente da un mio confidente di la dalla Transilvania, come che à Bulgárszegh (che e Borgo di Corona Cronstadt) sian usciti alla luce certi Libretti Cronologhici, o sian Calendarj Valachici, má poi osservando il governo del Principato, che quelli libri da in Bulgarszegh stampati siano referti delle novita, e non so che favole e sogni inganatrici, gli habbia stesso Governo proibito ed interdetto, cosí che non ariscon a presente stampar niente.

3. Il tipographo Ioann Barth Luterano a Cibinio (Hermanstadt) tiene le stamplie e le matrici delle Lettere valachiche, Greche ed Illiriche, ma non fa stampare opere grandi in queste, temendo la Censura di lá.

4. Erano a Claudiopoli (Claunseburg) alli Padri Giesuiti Lettere Valachiche ed Illiriche, ma di quasete grand parte si sono vendute, e transferite a Balasfalva, con tutto cio, si dice, che essi Padri Giesuiti terrebbero la a Claudiopoli alcuna darte d'esse Lettere e le stamplie e le matrici, cosi che possono stampar' al piacere cio che voghiono, e quando voghiono. D. V. Illma humillimo:

Grigorio Major, m. p.

Illustrissime Domnule Consilier

Adorate Patron!

La Blaj în Transilvania este o tipografie unde se tipăresc în limba valachă în special în cea greacă și ilirică (sêrbească) unde sunt încă și litere latine, ceea-ce eu știu sigur din esperința mea.

2. Acum m'am informat prin un prieten al meu de acolo din Transilvania, că în Bulgarszegh (care e cetățuia orașului de coroană Brașov) au eșit la lumină niște cărți cronologice, sau calendare valache, dar' apoi observând guvernul din Principat că aceste cărți tipărite din Bulgarszegh sunt pline de inovațiuni, nu știu însă din ce pricină ori altă cauză același guvern le-a oprit și interzis, încât acum nu se mai pot pune sub tipar.

3. Tipograful Ioan Barth luteran din Sibiiu (Hermanstad) are și acum caractere și matrite de litere valache, grecești și ilirice, dar' nu tipărește opere de aceste mai alese, pentru-că se teme de censura de acolo.

4. Erau litere valache și ilirice în Cluj la părinții Iesuiți, dar' aceste în cea mai mare parte s'au vîndut și dus la Blaj, cu toate aceste se zice, că Iesuiții ar mai avea caractere și matrite de litere de aceste, încât ar putea să tipărească după plac ce vrea și când vreau.

Al Ilustrității Voastre;

preaumilitul:

George Major, m. p.

Libri Valachici.

(Cărți cu litere cirilice), tipărite în Buda, în tipografia universității.

1. Acathist cu icoane frumoase și cu roșu tipărit, 12.1807. fl. 2,

2. Articuli de obște pentru soțietățile și țehurile de sub Crăimea Ungariei, în fol. cr. 57.

3. Disertație a lui Ioan Burger, despre zahăr din must de tului de cucuruz și de jugastru, 8.1813 cr. 7.

4. Căzani la toate Duminecile și sârbătorile în 3 părți, fol. fl. cr. 12.

5. Calendar românesc, 1827. cr. 24.

6. Catavasiariu grecesc și românesc, roșu și negru, 8.1818 fl. 3.

7. Culegere a multor rugăciuni pentru prunci, 8.1815 cr. 6.
8. Pentru facerea zahărului din mustureață de jugastru, 8.1812 cr. 12.
9. Prea scurtă arătare pentru Dumnezeu, și pentru a lui purtare de grije, 8.1784, cr. 36.
10. Scurtă arătare pentru vărsatul cel mântuitor, 8.1817, cr. 14.
11. Triodion, roșu și negru, fol. 1816, fl. 26.
12. Ciasoslov bogat, roșu și negru, cu icoane, 8.1807 fl. 4 cr. 12.
13. Invățătura lui Carol Filibert de Lastririe, despre căderea bumbachului, 8.1810, cr. 16.
14. Invățătura pentru prăsierea pomilor, scrisă de Haintl Franțisc, 8.1812, cr. 40.
15. Invățătura pentru lucrătorii de tabac, 8.1823, cr. 21.
16. Invățătura de a face sirup și zahăr din mustul tuleilor de cucuruz, întocmită de Ioan Nep. Naihold, 8.1812, cr. 8.
17. Invățătura despre cultura sau creșterea frăgărilor și a vermililor de mătasă, 8.1823 cr. 15.
18. Invățătura despre agonisirea viței de vie, și despre măestria de a face vin, vinars și oțăt, după Șoptal, Rosier, Parmentier și Dusiu, scurtată de Ludov. Miterpater, 8.1213, c. 28.
19. Invățătura pentru ferirea și doftoria boalelor ale vitelor celor cu coarne și a cailor, a oilor și a porcilor, 8.1816, cr. 32.
20. Insemnarea celor ce se botează, celor ce se cunună, și celor ce răposase, der Bogen cr. 4.
21. Octoich mare cu roșu și negru, fol. fl. 12.

Registrarea cărților înșirate se găsește în arhiva statului (Archiva Locumtenențială) anul 1827.

Gatechisul mic

sau

Scurtată pravoslavnică

mărturisire

a legii grecești neunite

pentru treaba

Pruncilor celor neuniți românești

făcută

și dela neunitul episcopescul în Carloveț

la anul 1774

Ținutul sinod întărit cu învoirea stăpînilor.

S'au tipărit și să află la Ioosif Curtbecul, Chesaro-crăese illiricescul și a răsăritului tipograf în Bacî.

CRONICA.

* **Bibliografie.** În editura librăriei H. Zeidner din Brașov a apărut: *Dicționar portativ român-german-maghiar*, toate trei părțile împreună, de *Heinrich Schlandt*, profesor gimnazial. Ediția a 2-a. Prețul 60 fl.

În aceeași editură a apărut, ca Nr. 5 al „Bibliotecei populare a Asociațiunei“: *Casa părintească*, creșcătoarea indivizilor și popoarelor, de *Ioan Popea*, fost profesor la gimnasiul din Brașov. Prețul 20 fl.

Recomandăm aceste cărți cu deosebire bibliotecilor populare.

* *Revista România Musicală*, a intrat în al XIV-lea an de luptă pentru propășirea muzicii în România. Redacția și administrația: București, str. Olteni 46. Abonamentul în țară: 12 lei pe an; pentru învățătorii și preoții rurali, 8 lei pe an. Nr. 7 și 8, dela 1 și 15 Aprilie 1903, cuprinde următorul Sumar: Modulațiuni prin motive scurte, de Emanoil Pohl. Modificări utile aduse regulamentului școalelor secundare. Concertele simfonice, de E. P. M. S. Reginei, poezie de A. Vântul. Muzică religioasă: Concert religios la Catedrala Sfântului Iosif de Ricot. Muzică bisericească orientală la biserica Armeană, de C. M. Cordoneanu. Opera bohemă, de Refa. Reprezentațiunile tenorului Bonci, de Don Remi. Cronica Musicală: Concertul D-lor J. Thibaud și L. Wurmser; Concertul D-lui D. Dinicu, de Thecel. Corospondențe: Paris, Theatre de la Renaissance: „Clarisse Brébois“, „Crainquebile“, de L. Hautemulle; Iași: Beethoven: Conferință și producțiune de la Conservator, de I. Sor; Craiova, de Violette; Galați, Din Eparchia Dunării-de-jos, de De la Galați; Pitești, de Asor. Știri scurte: Din Streinătate; Din Țară. Bibliografie. Către abonați și cititorii din Transilvania.

Concurs.

În virtutea rezoluțiunii Venerabilului Consistor orădan de datul 28 Martie v. a. c. Nr. 527/39 B. pentru îndeplinirea postului de capelan temporal pe lângă bătrânul preot Ambrosie Papp din **Groși**, se publică concurs cu termen de alegere de **30 de zile** dela prima publicare.

Beneficiul parochial constă: din folosirea ca fânaș a cimiterului de 2 jugere; birul dela 180 case câte o jumătate măsură cucuruz despoiat și stolele îndatinate. Alegândul capelan va beneficia de jumătate din aceste emolumente, precum și întregirea dotațiunei din vistieria statului, normată în lege pentru capelani de după pregătirile sale. Alegândul va avea a se îngriji singur de locuință.

Reflectanții până la alegere sunt poftiți a se prezenta în sf. biserică din Groși pentru a celebra, predica și cânta: ear' suplicele adresate comitetului parochial din loc, vor avea a le înainta subsemnatului protopop în F.-Györös p. u. Tenke.

Se observă, cum-că alegândul capelan va avea să propună studiul religiunei la elevii școalei din loc. **Groși**, la 16/29 Martie 1903.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: PETRU SERB, protopop.

1—3

—□—